INKLYUZIV SINFLARDA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHDA INTERAKTIV METODLARDAN FOYDALANISH

Achilova Sevara Jasurkulovna
Maxsus pedagogika kafedrasi o‘qituvchisi, dotsent; CHDPU, Chirchiq, O‘zbekiston
+998999945496 achilovas@gmail.com
Ubaydullayeva Sogdiana Umidovna
Magistr, CHDPU, Pedagogika fakulteti, Chirchiq, O‘zbekiston
+998917780199 sagdiyanauz1999@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola inklyuziv sinflarda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda interaktiv metodlardan foydalanishning samaradorligini o‘rganadi. Tadqiqotda turli yoshdagi o‘quvchilar bilan olib borilgan amaliy mashg‘ulotlar va kuzatuvlar tahlil qilinadi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, interaktiv usullar – guruh ishlari, rol o‘yinlari va muammoli vazifalar – o‘quvchilarning til ko‘nikmalari, muloqot qobiliyatlari va ishtirokchilik darajasini sezilarli darajada oshiradi. Maqola pedagoglarga inklyuziv muhitda samarali kommunikatsiya faoliyatini tashkil etish bo‘yicha amaliy tavsiyalar beradi.

Kalit so‘zlar: inklyuziv ta’lim, kommunikativ kompetensiya, interaktiv metodlar, guruh ishlari, rol o‘yinlari

Аннотация: Статья изучает эффективность использования интерактивных методов для развития коммуникативной компетенции в инклюзивных классах. В исследовании анализируются практические занятия и наблюдения с учениками разного возраста. Результаты показывают, что интерактивные методы — групповые работы, ролевые игры и проблемные задания — значительно повышают языковые навыки, способности к коммуникации и уровень участия учащихся. Статья предоставляет практические рекомендации педагогам по организации эффективной коммуникационной деятельности в инклюзивной среде.

Ключевые слова: инклюзивное образование, коммуникативная компетенция, интерактивные методы, групповая работа, ролевые игры

Abstract: This article explores the effectiveness of using interactive methods to develop communicative competence in inclusive classrooms. The study analyzes practical sessions and observations with students of various ages. Results indicate that interactive methods—group work, role-playing, and problem-based tasks—significantly enhance students’ language skills, communication abilities, and participation levels. The article provides practical recommendations for educators to organize effective communication activities in inclusive environments.

Keywords: inclusive education, communicative competence, interactive methods, group work, role-playing

Kirish

Bugungi kunda inklyuziv ta’lim rivojlanishi bilan pedagogik jarayonda har bir o‘quvchining kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Inklyuziv sinflarda turli qobiliyat va ehtiyojga ega o‘quvchilar bir xil muhitda ta’lim oladi, bu esa o‘qituvchidan individual yondashuv va samarali muloqot strategiyalarini qo‘llashni talab qiladi.

Kommunikativ kompetensiya – bu o‘quvchining tilni amaliy ravishda ishlatish, fikr almashish va ijtimoiy muloqotda muvaffaqiyatli ishtirok etish qobiliyatidir. Ushbu qobiliyatni

rivojlantirishda an'anaviy metodlar bilan bir qatorda interaktiv metodlar samarali vosita sifatida e'tirof etiladi. Interaktiv metodlar – guruh ishlari, rol o'yinlari, muammoli vazifalar va didaktik o'yinlarni o'z ichiga oladi – o'quvchilarda faol ishtirok, ijodkorlik va o'zaro muloqot ko'nikmalarini kuchaytiradi.

Ushbu maqola inklyuziv sinflarda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda interaktiv metodlarni qo'llashning samaradorligini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqotning maqsadi – interaktiv metodlarning o'quvchilarning til ko'nikmalari va muloqot qobiliyatiga ta'sirini aniqlash va pedagoglarga amaliy tavsiyalar berishdir.

Adabiyot tahlili va metodologiyasi

Inklyuziv ta'lim va kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish masalalari bo'yicha ko'plab tadqiqotlar amalga oshirilgan. Masalan, Po'latova ishlarida inklyuziv sinflarda individual yondashuv va pedagogik adaptatsiya muhimligi ta'kidlangan. Shuningdek, kommunikasiyaning rivojlanishi interaktiv metodlar orqali samaraliroq bo'lishi qayd etilgan. Guruh ishlari, rol o'yinlari va muammoli vazifalar o'quvchilarda til ko'nikmalarini oshirish, fikr bildirish va muloqot qobiliyatini rivojlantirishda asosiy vositalar sifatida ko'rsatilgan.

Tahlil qilinayotgan adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, interaktiv metodlar nafaqat o'quv jarayonini qiziqarli va faol qiladi, balki o'quvchilarning ijtimoiy ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Masalan, Valiyev (2020) ishida rol o'yinlari orqali bolalarning ijtimoiy muloqotga ishtiroki sezilarli darajada oshgani qayd etilgan. Shu bilan birga, interaktiv metodlarning samaradorligi o'quvchilarning yoshiga, individual imkoniyatlariga va sinfdagi inkluziv muhiti tashkil etilishiga bog'liq ekanligi ham aniqlangan.

Ushbu tadqiqotda sifat va miqdoriy metodlarning uyg'unligi qo'llaniladi. Sifat metodlariga kuzatuv, pedagogik intervyu va mashg'ulot jarayonlarini tahlil qilish kiradi. Bu orqali o'quvchilarning kommunikativ faolligi, ishtirok darajasi va interaktiv metodlarga reaksiyasi aniqlanadi. Miqdoriy metodlar esa statistik tahlil va natijalarni solishtirish imkonini beradi. Tadqiqot quyidagi bosqichlarda olib boriladi:

1. Oldindan kuzatuv – sinfdagi o'quvchilarning mavjud kommunikativ ko'nikmalari aniqlanadi.
2. Interaktiv mashg'ulotlar o'tkazish – guruh ishlari, rol o'yinlari va muammoli vazifalar asosida.
3. Natijalarni tahlil qilish – o'quvchilarning faolligi, muloqot qobiliyati va til ko'nikmalari baholanadi.
4. Xulosa va tavsiyalar – pedagogik amaliyot uchun interaktiv metodlardan samarali foydalanish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Shu tarzda, metodologiya tadqiqotning ilmiy asoslanganligini, natijalarning ishonchliligini va inklyuziv ta'limda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning amaliy ahamiyatini ta'minlaydi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, inklyuziv sinflarda interaktiv metodlardan foydalangan holda o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasi sezilarli darajada oshadi. Mashg'ulotlar davomida o'quvchilar guruh ishlari, rol o'yinlari va muammoli vazifalar orqali faol ishtirok etdi. Kuzatuvlar va baholashlar shuni ko'rsatdiki, interaktiv metodlar o'quvchilarning til ko'nikmalari, fikr almashish va ijtimoiy muloqotga jalb etilishida samarali vosita bo'ladi.

Quyidagi jadvalda interaktiv metodlarning o‘quvchilarning kommunikativ ko‘nikmalariga ta’siri ko‘rsatilgan (baholar 1 dan 5 gacha: 1 – past daraja, 5 – yuqori daraja):

O‘quvchi guruhi	Guruh ishlari o‘rtacha bahosi	Rol o‘yinlari o‘rtacha bahosi	Muammoli vazifalar o‘rtacha bahosi	Umumiy o‘rtacha baho
1-sinf	3.8	4.0	3.9	3.9
2-sinf	4.0	4.2	4.1	4.1
3-sinf	4.2	4.3	4.2	4.2
4-sinf	4.3	4.5	4.4	4.4

1-jadval

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, barcha guruhlar bo‘yicha interaktiv metodlar o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini oshirishda samarali bo‘lgan. Ayniqsa, rol o‘yinlari eng yuqori o‘rtacha bahoga ega bo‘lib, o‘quvchilarning muloqot qobiliyatini rivojlantirishga sezilarli ta’sir ko‘rsatgan.

Kuzatuvlar shuni ko‘rsatdiki, interaktiv metodlardan foydalanish o‘quvchilarning faolligi va o‘zaro hamkorlik qilish darajasini oshiradi. O‘quvchilar savollar berish, fikr almashish va guruh muammolarini hal qilish jarayonida faol ishtirok etdilar. Bu esa inklyuziv sinflarda o‘quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashgan pedagogik yondashuvni kuchaytiradi.

Natijalar pedagoglarga interaktiv metodlarni inklyuziv muhitda muntazam qo‘llash orqali o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini oshirishga imkon berishini ko‘rsatadi.

Muhokama

Inklyuziv sinflarda interaktiv metodlar o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini sezilarli darajada oshiradi. Guruh ishlari, rol o‘yinlari va muammoli vazifalardan foydalangan holda o‘quvchilarning faolligi, muloqot qobiliyati va til ko‘nikmalari o‘rtacha 4 dan yuqori bahoga ega bo‘ldi. Bu natijalar, avvalgi tadqiqotlar bilan mos keladi. Masalan, Valiyev (2020) rol o‘yinlarining bolalarning ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirishda samaradorligini qayd etgan. Shuningdek, Po‘latova.D.A interaktiv metodlar yordamida o‘quvchilarda fikr bildirish va muloqot jarayonida faol ishtirokni kuchaytirish mumkinligini ta’kidlagan. Interaktiv metodlar nafaqat til ko‘nikmalarini rivojlantiradi, balki o‘quvchilarning ijtimoiy muloqotga bo‘lgan qiziqishini ham oshiradi. Masalan, rol o‘yinlarida o‘quvchilar real hayotiy vaziyatlarni simulyatsiya qiladilar, bu esa ularda empatiya, guruh ichida fikr almashish va muammolarni hal etish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Guruh ishlari esa o‘quvchilarning hamkorlikda ishlash, fikr almashish va qaror qabul qilish ko‘nikmalarini mustahkamlaydi[1].

Shuningdek, kuzatuvlar shuni ko‘rsatdiki, interaktiv metodlarning samaradorligi o‘quvchilarning yoshiga, individual imkoniyatlariga va sinfdagi inklyuziv muhitning sifatiga bog‘liq. Masalan, kichik yoshdagi o‘quvchilar uchun interaktiv o‘yinlar va vizual materiallar samaraliroq bo‘lsa, kattaroq guruhlar uchun muammoli vazifalar va guruh loyihalari yanada samarali natija beradi. Shu bilan birga, interaktiv metodlarning muntazam qo‘llanilishi o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va muloqotda ishtirok etish ko‘nikmalarini yanada kuchaytiradi. Natijalar pedagogik amaliyotga bir nechta muhim xulosalarni beradi: birinchidan, inklyuziv sinflarda o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda

[1] Qodirova, F. U., Yunusova, X. Sh., & b. (2022). Inklyuziv va korreksion ta’limning filologik asoslari texnologiyalari.

interaktiv metodlar markaziy o‘rin tutadi; ikkinchidan, metodlar tanlovi o‘quvchilarning yoshiga va individual xususiyatlariga moslashtirilishi lozim; uchinchidan, o‘qituvchining faol boshqaruvi va pedagogik yondashuvi natijalar samaradorligini oshiradi.

Tadqiqot natijalari adabiyotlar bilan uyg‘un keladi va inklyuziv ta’limda interaktiv metodlardan foydalanishning amaliy ahamiyatini tasdiqlaydi. Bu metodlar nafaqat til ko‘nikmalarini oshirish, balki o‘quvchilarda ishtirokchilik, hamkorlik va ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Inklyuziv sinflarda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda interaktiv metodlar samarali vosita hisoblanadi. Guruh ishlari, rol o‘yinlari va muammoli vazifalardan foydalanish o‘quvchilarning til ko‘nikmalarini oshirish, fikr almashish va ijtimoiy muloqotga ishtirok etish qobiliyatlarini sezilarli darajada rivojlantiradi. Pedagoglar interaktiv metodlarni o‘quvchilarning yoshiga va individual ehtiyojlariga mos ravishda tanlashlari, ularni muntazam mashg‘ulotlarda qo‘llashlari va faol pedagogik boshqaruvni amalga oshirishlari lozim. Shu tarzda, interaktiv metodlar inklyuziv muhitda o‘quvchilarning faolligi, hamkorlik va ijodiy yondashuv ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi va pedagogik amaliyot uchun mustahkam ilmiy asos yaratadi.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Qodirova, F. U., Yunusova, X. Sh., & b. (2022). Inklyuziv va korreksion ta’limning filologik asoslari texnologiyalari. Toshkent: ZEBO PRINT.
2. Mo‘min, Sh. Inklyuziv ta’limda pedagogik yondashuvlar. Toshkent: Fan, 2018.
3. Valiyev, A. Rol o‘yinlari va guruh ishlari orqali kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish. Toshkent: Pedagogika jurnali, 2020; №3, 45-52.
4. Tompson, H., & Smith, R. Interactive Methods in Inclusive Education. London: Routledge, 2017.
5. Florian, L. Inclusive Pedagogy in Practice. New York: Bloomsbury Academic, 2014.
6. Миняева, Е.В. Интерактивные методы обучения в инклюзивных классах. Москва: Просвещение, 2019.
7. Куликова, Т.И. Коммуникативная компетенция учащихся в инклюзивном образовании. Педагогика, 2021; №5, 12-20.
8. Hattie, J. Visible Learning for Teachers: Maximizing Impact on Learning. London: Routledge, 2012.
9. UNESCO. Guidelines for Inclusion: Ensuring Access to Education for All. Paris: UNESCO, 2017.
10. Hall, T., Meyer, A., & Rose, D. Universal Design for Learning in the Classroom. New York: Guilford Press, 2012.